นิทาน : การสร้างสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยเด็กวัยก่อนเรียน

Story: Interpersonal Relationships between Nurses and Ill Preschool Age Children

กาญจนา ศิริเจริญวงศ์ * วทม. (การพยาบาลแม่และเด็ก)
Kanjana Siricharoenwong. MS. (Maternal and Child)

บทคัดย่อ

"นิทานเปรียบเสมือนขนมหวานสำหรับเด็ก" เพราะนิทานกับเด็กเป็นสิ่งที่แยกกันได้ยาก การเล่านิทานทำให้เด็กรู้สึกว่าตนได้รับความรักและความเอาใจใส่ เป็นการสร้างสัมพันธภาพและติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เล่านิทานกับเด็ก พยาบาลควรใช้การเล่านิทานเพื่อสร้างสัมพันธภาพให้เด็กไว้วางใจ ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆเพื่อการรักษาพยาบาล รวมทั้งสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการปรับพฤติกรรมเด็กได้อีกด้วย

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย, เด็กในโรงพยาบาล, เด็กวัยก่อนเรียน, นิทาน

Abstract

Story is considered sweet for kids. It is a part of children of whom can hardly be separated from it. Story makes them feel the touch of care, love and affection from storyteller. It is the creation of interpersonal relationship and interpersonal communication between storyteller and children. Therefore, nurses should value story telling to create good relationships, trust and cooperation for any activities in caring. Moreover, it also can be used to adjust children behavior.

Key words : Nurse-Patient Relations, Child-Hospitalized, Preschool Age Children, Story

ผู้ป่วยเด็กวัยก่อนเรียน

การเจ็บป่วยและการอยู่โรงพยาบาลสำหรับเด็กต่างเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นวิกฤตการณ์ของชีวิตที่สร้างความเครียด ความวิตกกังวลสูงแก่เด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเด็กเล็ก (Erickson,1972; Robertson,1958; Vernon, Foley, Sipowicz, & Schulman, 1965 cited in Clatworthy, Simon & Tiedeman, 1999) เนื่องจากเด็กวัยนี้มีข้อจำกัดทั้งในด้านการปรับตัว ความคิด ความเข้าใจยังน้อยเมื่อเทียบกับผู้ใหญ่ ความเครียดของเด็กเมื่อต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลได้มีการศึกษาพบว่าเกิดจากสาเหตุหลักใน 4 ประการ กล่าวคือ กลัวการแยกจาก กลัวร่างกายได้รับบาดเจ็บและความเจ็บปวด กลัวการถูกจำกัด

---

* อาจารย์ประจำภาควิชาการพยาบาลกุมารเวช-ศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์

ปีที่ 14 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2542
Vol 14 No 4 October-December 1999

กิจกรรม กลัวอุปกรณ์การรักษาพยาบาล สิ่งแวดล้อมแปลกใหม่และบุคคลแปลกหน้า (Boggs,1999) โดยเฉพาะบุคลากรในทีมสุขภาพคือ พยาบาลและแพทย์จึงทำให้เด็กวัยนี้ต่อต้านการรักษาพยาบาลตลอดจนไม่ยอมทำกิจกรรมใดๆ ขณะอยู่ในโรง-พยาบาล ดังนั้นการช่วยเหลือเด็กปรับตัวต่อการอยู่โรงพยาบาลสำหรับเด็กวัยก่อนเรียนจึงควรอนุญาตให้บิดา-มารดาหรือบุคคลที่เด็กไว้วางใจเฝ้าดูแลอย่างใกล้ชิด เปิดโอกาสให้เยี่ยมตามความต้องการและสนับสนุนให้บิดา-มารดาหรือผู้เลี้ยงดูได้มีส่วนร่วมในการดูแลเด็กจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ (Pillitteri,1995) นอกจากนี้การช่วยลดความเจ็บปวด การลดการผูกยึด การให้อิสรภาพ การให้เด็กได้เล่นอุปกรณ์การแพทย์เพื่อสร้างความคุ้นเคย การพาไปรู้จักสถานที่ต่างๆในโรงพยาบาลก็นับว่ามีความจำเป็นเช่นกัน (James,1985 ; Pillitteri,1995) สำหรับการลดความหวาดกลัวต่อพยาบาลดูจะเป็นปัญหาไม่ใช่น้อยเพราะพยาบาลต้องทำหน้าที่เจาะเลือด ให้สารน้ำทางหลอดเลือดดำ ฉีดยา ให้ยาตลอดจนทำการพยาบาลซึ่งส่วนใหญ่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดและไม่สุขสบายแก่ผู้ป่วย ดังนั้นภาพลักษณ์ของพยาบาลตามการรับรู้ของเด็กจึงน่าหวาดกลัว การสร้างสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยเด็กจึงเป็นปัญหาที่น่าท้าทายสำหรับพยาบาลเด็ก การใช้สื่อและศิลปะต่างๆจึงมีความจำเป็นต่อการพยาบาลเพราะจะช่วยให้พยาบาลเข้าถึงจิตใจเด็กได้โดยง่าย สามารถสร้างความไว้วางใจแก่เด็กได้ดี สื่อที่มีคุณค่าสำหรับเด็กวัยก่อนเรียนดังกล่าวคือการเล่านิทาน (Boggs,1999)

ความหมายและความเป็นมาของนิทาน

"นิทานเปรียบเสมือนขนมหวานสำหรับเด็ก" ดูจะเป็นจริงในทุกยุคทุกสมัย เพราะนิทานกับเด็กเป็นสิ่งที่แยกกันได้ยาก นิทานในภาษาบาลีแปลว่า เรื่องเดิม เรื่องที่ผูกขึ้นและเรื่องที่อ้างอิง นิทานในความหมายทั่วไปหมายถึง เรื่องที่เล่ากันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นการผูกเรื่องขึ้นเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสุขและสนุกสนาน ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความดีงาม การยกย่องเชิดชู ปลูกจิตสำนึกของเด็กให้ประพฤติแต่ความดี โดยปกตินิทานจะมีอยู่กับตัวของผู้ใหญ่ทุกคน เด็กๆจะได้ฟังนิทานตั้งแต่อยู่กับครอบครัว การเล่านิทานเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ ความคิด สอดแทรกจริย-ธรรมและการปฏิบัติตัว เพื่อให้ผู้ฟังได้รับแต่สิ่งดีงามประทับใจและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้เล่า (เกริก ยุ้นพันธ์ ,2539)

เพลโต กล่าวว่า พี่เลี้ยง พ่อแม่และครู ควรประดับประดาตัวเองให้เต็มไปด้วยนิทาน เพราะนิทานสามารถให้ความอบอุ่นยิ่งกว่าอ้อมกอดของวงแขน ด้วยเหตุนี้นักเล่านิทานจึงเป็นที่รักใคร่ของเด็กๆเสมอมา จากหลักฐานที่ปรากฏพบว่าการเล่านิทานมีมานานกว่า 6000 ปี นิทานโบราณเหล่านี้ได้แก่ นิทานอียิปต์ กรีก โรมัน จีน สุเมเรียน นิทานสันสกฤต ในอดีตการเล่านิทานจะใช้ความทรงจำที่เคยชินและไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้ามาก่อน นิทานจึงเป็นวรรณกรรมแบบเล่าหรือมุขปาฐะ (oral literature) จนถึงปี ค.ศ. 1450 เริ่มมีการจดบันทึกเป็นตัวอักษร ต่อมามีการค้นพบระบบการพิมพ์ขึ้น นิทานจึงเปลี่ยนมาสู่การอ่านแทนการเล่า การเล่าจึงต้องอาศัยการจำจากการอ่านแล้วนำไป

เล่าถ่ายทอดต่อไป ในยุคปัจจุบันมีนักเขียนและนักวาดภาพประกอบนิทานสำหรับเด็กทั่วโลกมากมาย นิทานเด็กจึงมีความหลากหลายทั้งในแง่ความคิดสร้างสรรค์และกลไกกระบวนการสร้างสรรค์ มีการจัดทำขึ้นตามความต้องการและความสนใจของเด็ก โดยให้ความสำคัญตามช่วงอายุและขีดความสามารถของการเรียนรู้และรับรู้ ประเทศต่างๆทั่วโลก ได้ให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเล่านิทานสำหรับเด็กขึ้นในเทศกาลเล่านิทานตามสถานที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสวนสาธารณะ ห้องสมุดและโรงเรียน

ประโยชน์ของการเล่านิทาน

การเล่านิทานสามารถสะกดเด็กๆให้มีใจจดจ่ออยู่กับการเล่า เด็กจะมีความสนุกสนานเพลิดเพลินและเกิดอารมณ์ร่วมไปกับเรื่องราวที่ได้ยินได้ฟัง ผู้เล่านิทานจะมีอิทธิพลต่อเด็กๆมาก เพราะสามารถชักชวนหรือโน้มน้าวให้เด็กประพฤติหรือคล้อยตามได้เสมอ นิทานจึงมีประโยชน์และคุณค่าต่อเด็กในหลายประการซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้ (เกริก ยุ้นพันธ์, 2539 ; วัชรภรณ์ พิมพ์ใจพงศ์, 2528)

1. ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม เด็กจะเกิดความรู้สึกอบอุ่นใกล้ชิดและเป็นกันเองกับผู้เล่าทำให้สัมพันธภาพระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่นต่อไป

2. ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ เพราะการเล่านิทานทำให้เด็กรู้สึกว่าตนได้รับความเอาใจใส่และความรัก ในขณะเดียวกันเด็กจะเกิดความรู้สึกรักผู้เล่าโดยไม่รู้ตัว เด็กจะมีความรู้สึกร่วมขณะฟัง ทำให้เกิดความเพลิดเพลินผ่อนคลายอารมณ์และสดชื่นแจ่มใส

3. ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา เนื่องจากทำให้เด็กได้ใช้กระบวนการคิดพิจารณาแก้ปัญหา สร้างความกล้าหาญให้แก่เด็กและยังช่วยให้มีสมาธิยาวนานยิ่งขึ้น อีกทั้งช่วยพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและสามารถเสริมสร้างจินตนาการที่กว้างไกลไร้ขอบเขตแก่เด็กได้

4. ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจริยธรรม ทำให้เด็กถูกกล่อมเกลาด้านจิตใจมีความละเอียดอ่อน รู้จักการแบ่งปันและมีความเข้าใจในความดีงามมากยิ่งขึ้น อีกทั้งช่วยให้เด็กมองโลกในแง่ดี

นิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัยก่อนเรียน

เด็กวัยนี้จะสนใจตนเองน้อยลง กลับสนใจสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวมากขึ้น แต่ความสนใจเป็นเพียงระยะสั้น นิทานที่เด็กวัยนี้ชอบมักจะเป็นคำคล้องจอง คำทายที่ประลองปัญญา นอกจากนี้ยังชอบนิทานที่มีตัวเอกของเรื่องเป็นสัตว์หรือสิ่งของที่พูดได้ ในช่วงตอนปลายของเด็กวัยนี้ยังชอบนิทานที่ตื่นเต้นผจญภัยหรือเรื่องราวที่เกิดจากการจินตนาการ เด็กวัยนี้ยังต้องการเรื่องราวที่ตอบสนองตนในด้านความรักและเป็นที่รักของบิดา-มารดา ของเพื่อน รวมทั้งเป็นที่ยอมรับจากสังคม ต้องการสิ่งอันเป็นสุนทรีย์ ต้องการความเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจินตนิยายแปลกๆที่ตื่นเต้นแต่จบลงด้วยดีจะเป็นที่ชื่นชอบของเด็กวัยนี้มาก (Sutherland & Arbuthnot,1977) ตัวเอกของเรื่องจะต้องมีลักษณะเด่นและน่าประทับใจ เช่น เก่ง กล้าหาญ หรือฉลาด (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2528) เพราะเด็ก

ปีที่ 14 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2542
Vol 14 No 4 October-December 1999

วัยนี้ชอบเลียนแบบคนเก่งคนดีกล้าหาญหรือฉลาด แต่ตัวละครควรอยู่ในวัยเดียวกันกับเด็ก (กาญจนา ศิริเจริญวงศ์, 2532) เรื่องราวดังกล่าวจะต้องให้ความรู้สึกว่าเด็กเป็นผู้ชนะต่อเหตุการณ์ อุปสรรค หรือความผิดหวังและสามารถสร้างสรรค์ให้เด็กเกิดกำลังใจที่จะเอาชนะอุปสรรค เพื่อให้เด็กรู้สึกว่าตนเองประสบผลสำเร็จในชีวิต (กล่อมจิตต์ พลายเวช, 2524; Miller,1972) ดังนั้นเนื้อเรื่องควรจบลงอย่างมีความสุขหรือด้วยชัยชนะของตัวละคร (บุญศรี ปราบณศักดิ์ และนิตย์ ทัศนิยม , 2527)

วิธีการเล่านิทาน

การเล่านิทาน ผู้เล่านิทานควรตระหนักถึงสิ่งต่างๆดังต่อไปนี้

1. การเลือกเรื่องที่จะเล่าควรเลือกให้เหมาะสมกับวัย ความสนใจของเด็ก เนื้อเรื่องชวนติดตาม และมีสาระ ค่านิยม ความคิดสร้างสรรค์ตลอดจนปลูกฝังความดีงาม

2. การดัดแปลงเนื้อเรื่องให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของเด็กโดยคำนึงถึงระยะเวลาความสนใจและสมาธิการฟังของเด็กแต่ละคน

3. การเตรียมตัวและจัดเตรียมสื่อตามความเหมาะสม

4. การดำเนินการเล่านิทาน ควรเล่าให้ราบรื่นโดยตลอดด้วยรูปแบบและเทคนิคเฉพาะตัวของผู้เล่าเอง อาจจัดทำสื่อประกอบการเล่าเพื่อสร้างเสริมให้นิทานน่าสนใจมากขึ้น

5. สถานที่และเวลาที่ใช้ในการเล่า ควรพิจารณาให้เหมาะสม เพื่อเป็นการไม่รบกวนสมาธิ แต่ไม่ควรใช้เวลายาวนานเกินไป เพราะช่วงสมาธิของเด็กมีข้อจำกัด

6. การติดตามผลการเล่านิทาน ผู้เล่าควรมีการสังเกตความพึงพอใจของเด็กว่าให้ความสนใจมากน้อยเพียงใด เพื่อสามารถปรับเนื้อหาและลีลาในการเล่านิทานได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ขณะเล่าควรมีการโต้ตอบกันตามโอกาส

กรณีศึกษา

เด็กหญิงจุ๋ม อายุ 4 ขวบเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ด้วยอาการแขนหักที่ left forearm เด็กรายนี้ถูกนำส่งโรงพยาบาลโดยอาผู้หญิง ตรวจร่างกายแรกรับพบว่า ผมตรงกลางศีรษะขาดหายไปเป็นกระจุก แขนข้างซ้ายลักษณะผิดรูปมีอาการบวมแดง และเจ็บปวดเมื่อสัมผัส บริเวณหัวเหน่าและท้องน้อยพบมีรอยแผลเป็นเล็กๆ ประมาณ 30 แผล วัดสัญญาณชีพ อุณหภูมิ 37.4 องศาเซลเซียล ชีพจร 96 ครั้ง/นาที หายใจ 26 ครั้ง/นาที น้ำหนัก 16.5 กิโลกรัม ลักษณะท่าทางของเด็กหญิงจุ๋มจะหวาดกลัวอาผู้หญิงมากเมื่อเข้าใกล้ ประวัติครอบครัวบิดา-มารดาหย่าร้างกันตั้งแต่เด็กหญิงจุ๋มยังเล็ก อาจึงรับเลี้ยงดู เนื่องจากอาแต่งงานกับช่างเฟอร์นิเจอร์แต่ไม่มีบุตรด้วยกัน

แพทย์วินิจฉัย เป็น child abuse และส่งไปใส่เฝือกที่แขนข้างซ้าย เช้าวันรุ่งขึ้นพยาบาลพยายามกระตุ้นให้เด็กหญิงจุ๋มลุกเข้าห้องน้ำเพื่อแปรงฟัน แต่เด็กหญิงจุ๋มไม่ยอมให้ความร่วมมือใดๆกลับต่อต้านพยาบาลทุกวิถีทางและนอนขดตัวคลุมโปงอยู่ในผ้าห่ม เมื่อพยาบาลเรียกเด็กหญิงจุ๋มจะแง้มผ้าห่มโผล่แต่ดวงตาอันกลมโตออกมาเท่านั้น บางครั้งจะด่าทอพยาบาลด้วยวาจาไม่สุภาพอย่าง

รุนแรงและพยายามขับไล่ผลักไส เตะต่อยพยาบาลหรือนักศึกษาพยาบาลออกไป สีหน้าและแววตาแสดงถึงความกลัวและหวาดระแวงตลอดเวลา

วิเคราะห์กรณีศึกษา

การที่เด็กหญิงจุ๋มมีท่าทีหวาดกลัวอาผู้หญิงมากผิดปกติ แทนที่จะแสดงความวิตกกังวลต่อการแยกจาก (Separation anxiety) ตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการของเด็กวัยก่อนเรียนโดยทั่วไปย่อมจะบ่งชี้ได้ว่าสัมพันธภาพระหว่างผู้เลี้ยงดูกับเด็กมีความผิดปกติ ประกอบกับสภาพร่างกายมีรอยแผลเป็นจากการถูกทำร้ายหลายแห่งย่อมเป็นข้อมูลสนับสนุนว่าเด็กถูกทารุณกรรมทั้งทางร่างกายและจิตใจจากผู้เลี้ยงดูส่วนปฏิกิริยาต่อพยาบาล เด็กแสดงท่าทีปฏิเสธ ต่อต้านและไม่ยอมให้ความร่วมมือในการรักษาพยาบาล เนื่องจากเด็กวัยนี้มักจะหวาดกลัวบุคคลแปลกหน้า กลัวการฉีดยา กลัวการผ่าตัด กลัวตาย กลัวเสียงดังๆ (บัญจางค์ สุขเจริญ, 2527; อัมพล สูอำพัน, 2530) นอกจากจะมีพฤติกรรมหวาดกลัวพยาบาลแล้ว เด็กยังมีพฤติกรรมก้าวร้าว ด่าทอพยาบาลด้วยวาจาไม่ไพเราะอย่างรุนแรง อาจเกิดจากสาเหตุทางจิตใจเนื่องจากเด็กมาจากครอบครัวที่ยุ่งยาก คับแค้นเก็บกด ขาดความรักความอบอุ่นอย่างแท้จริง (ดวงเดือน วังสินธ์, 2532 ; สุรัชนี เปี่ยมญาติ, 2536) เพราะบิดา-มารดาทอดทิ้งไปตั้งแต่ยังเด็กอีกทั้งถูกทารุณกรรมจากผู้เป็นอา

การนำนิทานมาประยุกต์ใช้ในการพยาบาล

จากกรณีศึกษาผู้เขียนจึงใช้วิธีโน้มน้าวจิตใจเด็กหญิงจุ๋มด้วยการเล่านิทานเพื่อต้องการสร้างสัมพันธภาพให้ผู้ป่วยเด็กรายนี้ไว้วางใจและยินยอมลุกขึ้นปฏิบัติกิจวัตรประจำวันต่างๆ เช่น อาบน้ำแปรงฟัน ไปห้องเล่น ตลอดจนให้ความร่วมมือในการรักษาพยาบาลและร่วมทำกิจกรรมกับผู้ป่วยเด็กรายอื่นๆ

นิทานเรื่องนี้ผู้เขียนแต่งขึ้นให้มีเนื้อหาหลักคล้ายคลึงกับสถานการณ์ของเด็ก การเล่านิทานเป็นการเล่าปากเปล่าโดยใส่ลีลาน้ำเสียงเพื่อให้มีชีวิตชีวาเร้าใจ เนื้อหาของนิทานมีดังนี้

"กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีเด็กหญิงคนหนึ่งเธอหน้าตาน่ารักมากชื่อน้องปลา แต่ว่าน่าเสียดายไม่มีใครกล้าเข้าใกล้เพราะเธอมีกลิ่นปากเหม็นมาก ฟันก็หลอผุเต็มไปหมด เพราะไม่ยอมแปรงฟัน บางวันก็ปวดฟันร้องโอยๆคร่ำครวญด้วยความเจ็บปวด วันหนึ่งน้องปลากำลังเดินเล่นก็ไปพบกับเจ้าไม้จิ้มฟัน มันจึงร้องทักว่า หนูน้อย ทำไม เธอจึงหน้าตาบูดบึ้งนักล่ะ ดูซิฟันก็เหลืองอ๋อยไม่สวยเป็นเงางามเลยแหละ ไหนเธอลองอ้าปากกว้างๆดูซิ อ้ากว้างๆ ดีมากๆ เจ้าไม้จิ้มฟันกล่าวขึ้นกับน้องปลาเมื่อน้องปลาอ้าปากกว้างๆ ทันใดนั้นก็มีขี้ฟันและหนอนกินฟันกำลังกระโดดโลดเต้นด้วยความสนุกสนาน พวกมันวิ่งเล่นจากฟันซี่โน้นไปซี่นี้อย่างสำราญใจ นี่แน่ะ! เจ้าหนอนตัวร้าย เจ้าใช่ไหม? ที่ทำให้เด็กๆปากเหม็นฟันผุหมดปาก ไม้จิ้มฟันร้องทักขึ้น ข้าจะให้เพื่อนของข้าจัดการกับเจ้าเดี๋ยวนี้ขอเพียงแต่เธออ้าปากกว้างๆเท่านั้นแหละ เพื่อนของข้า เขาชื่อว่า แปรงสีฟันสุดสะอาด จะจัดการปัดกวาดเช็ดถูฟันเธอ จนสะอาดเป็นเงางามเชียวล่ะดีมาก อย่างนั้นแหล่ะดีจริงๆเด็กน้อย เธอจงอ้า

ปีที่ 14 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2542
Vol 14 No 4 October-December 1999

ปากกว้างๆนะ เอ้า! แปรงสีฟันเพื่อนข้า จัดการกับเจ้าหนอนสกปรกและขี้ฟันเลย! มิช้ามินาน ฟันของน้องปลาก็สะอาดกลิ่นหอมสดชื่น ใครๆต่างก็อยากเข้าใกล้และรักน้องปลากันทุกคน น้องปลายิ้มสดใสฟันขาวเป็นประกายไม่ร้องโอดโอยปวดฟันอีกเลย เธอมีเพื่อนเล่นมากมายนับแต่นั้นเป็นต้นมา"

เมื่อเล่านิทานจบ ผู้เขียนจึงกล่าวขึ้นว่า เอาล่ะ! เด็กๆใครที่อยากปากหอมฟันขาวสะอาด จงลุกขึ้นมาๆ แปรงฟันในทันทีแล้วจงอ้าปากกว้างๆนะ ในขณะที่เล่านิทานอยู่นั้นผู้เขียนก็สังเกตพบว่า เด็กหญิงจุ๋มค่อยๆเปิดผ้าคลุมโปงออกอย่างช้าๆ ตั้งใจฟังนิทานอย่างใจจดใจจ่อ เมื่อถึงตอนที่เนื้อเรื่องดำเนินเรื่องมาถึง ตอนตัวละครอ้าปากกว้างๆเด็กหญิงจุ๋มก็จะอ้าปากกว้างๆตามไปด้วย หลังจากที่ผู้เขียนกระตุ้นอีกครั้งผู้ป่วยปฏิบัติตามโดยดี ยินยอมลุกจากเตียงนอนเข้าห้องน้ำและแปรงฟันทันที ในวันต่อๆมาผู้ป่วยสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้ป่วยเด็กคนอื่นๆในห้องเล่น ยิ้มแย้มแจ่มใสมีสัมพันธภาพที่ดีกับพยาบาลและนักศึกษาพยาบาล จนกระทั่งผู้ป่วยย้ายไปยังหอผู้ป่วยเด็กศัลยกรรม ต่อมาพยาบาลได้ประสานงานกับนักสังคมสงเคราะห์เพื่อให้ความช่วยเหลือทางด้านครอบครัวต่อไป

จากกรณีศึกษาสามารถนำมาสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการนำการเล่านิทานมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพยาบาลผู้ป่วยเด็กได้ โดยที่พยาบาลควรศึกษาทำความเข้าใจถึงธรรมชาติของเด็กแต่ละวัยอย่างแท้จริง สำหรับในวงการพยาบาลเด็ก จากการศึกษาของบอกก์ส (Boggs,1999) ได้แนะนำให้พยาบาลเด็กนำนิทานมาเล่าให้เด็กที่เจ็บป่วยฟังเพื่อเป็นการสื่อสารและสร้างสัมพันธภาพช่วยเหลือเด็ก ให้สามารถปรับตัวต่อความเครียดและความเจ็บป่วยขณะอยู่โรงพยาบาล อย่างไรก็ตามในประเทศไทยยังไม่ปรากฏงานวิจัยเกี่ยวกับการนำนิทานมาใช้สำหรับผู้ป่วยเด็กโดยการเล่านิทานปากเปล่า (oral literature) หากจะปรากฏงานวิจัยก็มีเฉพาะแต่การเล่านิทานประกอบรูปภาพในหนังสือหรือนำหนังสือมาให้ผู้ป่วยเด็กได้ฟังและดู หรืออ่านในเด็กโต ที่เรียกว่าการบำบัดด้วยหนังสือหรือ Bibliotherapy (กาญจนา ศิริเจริญวงศ์, 2532; มาลี กาบมาลา, 2532) ซึ่งโคเฮน (Cohen, 1987;1988) วอลเลย์และหว่อง (Whaley & Wong, 1985) ได้เสนอแนวทางเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพยาบาลผู้ป่วยเด็กวัยก่อนเรียนดังนี้

1. การประเมินปัญหาและความต้องการของเด็ก ในขั้นนี้ควรประเมินปัญหาต่างๆจากเด็กและผู้เลี้ยงดูโดยการสัมภาษณ์ สังเกตพฤติกรรมเกี่ยวกับสิ่งต่างๆเช่น

1.1 อายุ พัฒนาการด้านสติปัญญาและอารมณ์ของผู้ป่วยเด็ก

1.2 ภูมิหลังและประสบการณ์ ตลอดจนความสนใจและความพร้อมของผู้ป่วยเด็ก

1.3 ปัญหาของผู้ป่วยเด็กที่ต้องการจะปรับปรุงแก้ไข

2. การตั้งเป้าหมายและเลือกเนื้อหาหนังสือหรือนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็ก ในขั้นนี้พยาบาลควรตั้งเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาหรือพฤติกรรมของเด็กและคัดเลือกเนื้อเรื่องที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับปัญหา โดยใช้หลักการดังนี้

2.1 เนื้อเรื่องต้องใกล้เคียงกับสถาน

การณ์ของเด็กเพื่อสะท้อนประสบการณ์ต่างๆ แก่เด็กให้มากที่สุด แต่ไม่จำเป็นว่าเนื้อเรื่องทั้งหมดจะต้องเหมือนกับเหตุการณ์ของเด็กบางครั้งอาจเป็นเพียงบทหนึ่ง หรือประโยคหนึ่งก็สามารถนำมาใช้ได้ โดยเนื้อเรื่องควรจบลงอย่างมีความสุขหรือจบลงด้วยชัยชนะของตัวละคร

2.2 เนื้อเรื่องควรสั้นและกระชับ สำนวนภาษาง่ายและตรงไปตรงมา ความยาวของเรื่องใช้เวลาอ่านหรือเล่าไม่เกิน 5-10 นาที

2.3 คำนึงถึงภูมิหลังและประสบการณ์เดิมของเด็กแต่ละคนเสมอ

2.4 ควรเปิดโอกาสให้บิดา-มารดาหรือญาติมีส่วนร่วมในการฟังและเลือกนิทานที่เด็กชื่นชอบตามโอกาส

3. การเล่าให้เด็กฟังหรือให้เด็กได้อ่านหนังสือถ้าเด็กสามารถอ่านได้ด้วยตนเอง

3.1 ควรเล่าช้าๆและซ้ำๆตามความต้องการของเด็ก

3.2 ขณะเล่าเรื่องควรสังเกตปฏิกิริยาของเด็ก

3.3 หลังจากจบเรื่อง ควรสรุปสาระสำคัญที่ต้องการจะเน้นให้เด็กฟังอีกครั้ง

4. การอภิปรายเรื่องราวในนิทานหรือหนังสือ ในขั้นนี้พยาบาลควรอภิปรายกับเด็กเพื่อส่งเสริมให้เด็กมองเห็นแนวทางการแก้ปัญหาของตนเองและสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เด็กเผชิญได้รวดเร็วยิ่งขึ้น (Cohen, 1988; Hendrickson,1988) โดยอาจจะเป็นการอภิปรายเดี่ยวหรืออภิปรายกลุ่มก็ได้ตามแต่โอกาสเอื้ออำนวย อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของ สุรัชนี เปี่ยมชาติ (2536) พบว่าการอภิปรายจะสามารถดึงความคิดของเด็กให้เข้าสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการได้ นอกจากนั้นยังเป็นการพัฒนาทักษะทางด้านสังคม ให้เด็กได้เรียนรู้ในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น และมีบรรยากาศเป็นประชาธิปไตย

สรุป

ความเจ็บป่วยและการอยู่โรงพยาบาลเป็นวิกฤตการณ์ชีวิตที่ยิ่งใหญ่สำหรับเด็กวัยก่อนเรียน เพราะเด็กวัยนี้มีข้อจำกัดทั้งในด้านความคิดความเข้าใจ การสื่อภาษาและการปรับตัว อีกทั้งต้องเผชิญกับความเจ็บปวด การแยกจาก ถูกจำกัดสถานที่สิ่งแวดล้อม ต้องพบกับเหตุการณ์ที่ไม่อาจคาดคิดและบุคคลที่ไม่คุ้นเคยต่างๆมากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พยาบาล เด็กส่วนใหญ่จะหวาดกลัวเพราะคิดว่าพยาบาลทำร้ายร่างกายจนก่อให้เกิดความเจ็บปวด การใช้สื่อที่ดีมีคุณค่ากับเด็กวัยนี้จึงมีความสำคัญ สื่อดังกล่าวคือ นิทาน เพราะเด็กวัยก่อนเรียนชอบฟังนิทานอย่างเป็นชีวิตจิตใจ การเล่านิทานสามารถเป็นสื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพยาบาลกับเด็กและยังสามารถพัฒนาเด็กในหลายประการ อีกทั้งสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการปรับพฤติกรรมของเด็กได้อย่างน่าอัศจรรย์ถ้าหากพยาบาลรู้จักเลือกใช้อย่างเหมาะสม.

เอกสารอ้างอิง

กล่อมจิตต์ พลายเวช. (2524). หนังสืออ่านสำหรับเด็ก.**ชมรมนิสิตวิชาบรรณารักษ์ศาสตร์**, 17-39.

กาญจนา ศิริเจริญวงศ์. (2532). **ผลการบำบัดด้วยหนังสือแบบประยุกต์ ต่อความวิตกกังวลจากการแยกจากผู้เลี้ยงดูของเด็กป่วยวัยก่อนเรียนที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล.** วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

เกริก ยุ้นพันธ์. (2539). **การเล่านิทาน** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2528). **การเลือกหนังสือสำหรับเด็ก**. จันทรเกษม, 184, 32-34.

ดวงเดือน วังสินธ์. (2532). **การแก้ไขพฤติกรรมของเด็กเล็กที่มีความก้าวร้าว**. วิทยาจารย์, 87, 26-27.

บัญจางค์ สุขเจริญ. (2527). เด็กกับความกลัว : พยาบาลช่วยได้อย่างไร. **วารสารพยาบาล**, 33,364-368.

บุญศรี ปราบณศักดิ์และนิตย์ ทัศนิยม. (2527).การเล่านิทานสำหรับเด็กวัยก่อนเรียน.**วารสารพยาบาลศาสตร์** มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 7, 36.

มาลี กาบมาลา. (2532). **การใช้หนังสือบำบัดความวิตกกังวลของเด็กป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลเด็ก.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษ์ศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

วัชรภรณ์ พิมพ์ใจพงศ์. (2528). **ลักษณะของเนื้อเรื่องและตัวละครในนิทานสำหรับเด็กที่เด็กวัยก่อนเรียนชอบ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาคหกรรมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุรัชนี เปี่ยมญาติ. (2536). **การใช้หนังสือบำบัดความก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. โรงเรียนวัดประชาระบือธรรม สังกัดกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษ์ศาสตร์,บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

อัมพล สูอำพัน. (2530). สภาพจิตใจของเด็กที่เจ็บป่วยและการอยู่ในโรงพยาบาล. ในวัณเพ็ญ บุญประกอบและอัมพล สูอำพัน (บรรณาธิการ), **จิตเวชเด็กสำหรับกุมารแพทย์** (164-168). กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

Boggs, K.U. (1999). Communicating with Children. In E. Arnold & K.U. Boggs (Eds). **Interpersonal Relationships : Professional Communication Skills for Nurses** (pp408-417). Philadelphia: W.B. Saunders Company.

Clatworthy, S., Simon, K., & Tiedeman, M.E. (1999).Child Drawing: Hospital-An Instrument Designed to Measure the Emotional Status of Hospitalized School- Aged Children. **Journal of Pediatric Nursing** 14,2.

Cohen, L.J. (1987). Bibliotherapy: Using Literature to Help Children Deal with Difficult Problem. **Journal of Psychosocial Nursing** 25,20-24.

Cohen, L.J. (1988). Bibliotherapy. **Journal of Psychosocial Nursing** 26, 7-8.

Hendrickson, L.B. The Right Book for The Child in Distress. **School Library Journal**,34,40-41

James, S.R. (1985). Reactions of the Children and Family to Hospitalization. In S.R.Mott., S.R. James & A.M. Sperhac (Eds). **Nursing Care of Children and Families** (pp813-824).2nd ed. California: Addison-Wesley Nursing.

Miller, A.M. (1972). U.S.S.R.1970: The Reading Matter of Patient. **International Library Review**,4,373-377.

Pillitteri, A. (1995). **Maternal& Child Health Nursing Care of the Childbearing and Childrearing Family**. (2nd.ed). Philadelphia: J.B. Lippincott Company.

Sutherland, Z & Arbuthnot,M.H. (1977). **Children and Books**. (5th.ed). Glenview :Ill : Scott Foreman.

Whaley, L.F. & Wong, D.L.(1985). Effective Communication Strategies For Pediatric Practice. **Pediatric Nursing**, 11, 429-431.